3. Апатова П.В. Дидактические аспекты компьютерного обучения. – М.: Педагогика, 2002. - 168 с.
4. Бегимқулов У.Ш. Педагогик таълимда замонавий ахборот технологияларини жорий этишнинг илмий-назарий асослари. Монография. – Т.: Фан, 2007. - 160 б.
5. Роберт И.В. Новые информационные технологии в обучении: дидактические проблемы, перспективы использования // Информатика и образование. 1991. - № 4. – С. 18-25.
6. Ғуломов С.С., Алимов Р.Х ва бошқалар. Ахборот тизимлари ва технологиялари. - Т.: Шарқ , 2000. – 591 б.
7. Ҳайитов А.Ғ. Таълим жараёнини компьютерлаштириш. Услубий қўлланма. – Бухоро: 1999. - 40 б.
8. Mo’minov B.B. Pedagogik dasturiy ta‘minot vositalari // Fizika-matematika va informatika. - 2009. - № 5.– Б. 32 - 36.
9. Urinov, Bakhrom Jamoliddinovich (2020) "EUROPEAN STANDARDS FOR THE QUALITY OF EDUCATION.," Scientific Bulletin of Namangan State University: Vol. 2 : Iss. 7 , Article 77. Available at: https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol2/iss7/77

UDK: 334.7

YOSHLAR TADBIRKORLIGIDA QADRIYAT YO‘NALISHLARINING O‘RNI

Mirzatov Baxtiyor Toxirovich
mustaqil tadqiqotchi
Namangan muhandislik-texnologiya instituti

Annotatsiya: *Bugungi kunda respublikamizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning asosiy qismi yoshlar masalalariga, xususan, ularning tadbirkorlik faoliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Mazkur maqolada yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda qadriyatlarning o‘rni, qadriyatlarning yoshlar tadbirkorlik faoliyatiga ta’siri masalalari yoritilgan.*

Kalit so‘zlar: *yoshlar, kichik biznes, tadbirkorlik, qadriyat, iqtisodiy faoliyat, omillar.*

Аннотация: *Сегодняшний день основная часть социально-экономических реформ, реализуемых в нашей республике, направлена на проблемы молодежи, в частности, развитие ее предпринимательской деятельности. В данной статье рассматривается роль ценностей в развитии предпринимательской активности молодежи, влияние ценностей на предпринимательскую деятельность молодежи.*

Ключевые слова: *молодежь, малый бизнес, предпринимательство, стоимость, экономическая активность, факторы.*

Annotation: *Presently, the main part of the socio-economic reforms being implemented in our republic is focused on solving the problems of youngsters, in particular, the development of their entrepreneurial activities. This article examines the role of values in the development of entrepreneurial activity of youth, the influence of values on the entrepreneurial activity of youth.*

Key words: *youngsters, small business, entrepreneurship, cost, economic activity, factors.*

Respublikamizda bugungi kunda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning asosini yoshlar tashkil qilayotganligi, ularga doir masalalarni hal qilish, ayniqsa ularning

tadbirkorlik faoliyatlarini yo‘lga qo‘yish hamda har tomonlama ko‘mak berish ustuvor vazifalardan hisoblanadi. Bu esa kelajakda iqtisodiy faollik salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun yoshlarni foydali ko‘nikmalarga o‘rgatish zarurligini ko‘rsatadi. Inson yoshi ulg‘ayishi bilan qadriyat yo‘nalishlari o‘zgarishi mumkin. Bunday o‘zgarishlar dinamikasini kuzatgandan so‘ng, yoshlar iqtisodiy faolligini baholashda prognozlashdan foydalanish taklif qilinadi. Bunda qadriyat yo‘nalishlarining ustuvorliklari yoshga qarab o‘zgarishi kuzatildi. Bu orqali yosh bilan qadriyatlar o‘rtasida bog‘liqlik zaiflashishi yoki mustahkamlanishi mumkin deb taxmin qilish mumkin.

Iqtisodiy faoliyat turlarining mohiyatini bilish uchun bugungi yoshlarning ustuvor qadriyat yo‘nalishlariga e’tibor qarataylik. Ish haqi darajasi iqtisodiy hatti-harakatlarning ko‘p holatlarida hal qiluvchi omil (qiymat yo‘nalishi) hisoblanadi. Shuningdek, juda muhim qadriyat omillari - bu ishning qiziqarli mazmuni, martaba o‘sishi istiqbollari, qulay mehnat sharoitlari ekanligi aniqlandi. Agar xodimning ish joyida ish haqining yetarli darajasi, qiziqarli ish mazmuni va martaba o‘sishi istiqboli kabi ehtiyojlari qondirilsa, u holda xodim o‘z ishini o‘zgartirishi haqida o‘ylamaydi. Agar yosh ishchi o‘z kasbiga qiziqsa, rivojlanish istiqbolini ko‘rsa va o‘z ishi uchun maqbul haq olsa, yoshlarning muvaffaqiyatli iqtisodiy faolligi oshadi.

Agar mehnat bozorida yoshlar vakillarining uchta asosiy ehtiyojlari qondirilsa va ish joyining holati, ya’ni ish joyining obro‘si va uzoqligi amalda ahamiyatsiz bo‘lsa va hatto qulaylik hamda xavfsizlikka bo‘lgan ehtiyoj ham e’tiborga olinmasligi aniqlandi. Bu shuni anglatadiki, inson tavakkal qila oladi, bu inson hatti-harakatlarini umumiy tushunishda juda kam uchraydigan hodisa. Bundan kelib chiqib, biz insonning iqtisodiy faolligi darajasini chuqur tahlil qilgan holda, ish joyidagi o‘zgarishlarni istamaslik omili biz tomonidan iqtisodiy faollikning past darajasining ko‘rsatkichi sifatida talqin qilinadi, degan xulosaga kelamiz. Bu borada, ishdagi o‘zgarishlarga intilish yuqori iqtisodiy faollik ko‘rsatkichidir [1, p. 187].

Biroq, ma’lumotlarni chuqurroq tahlil qilishda biz iqtisodiy faollik mehnat bozorida nisbatan inert hatti-harakatlar bilan ham namoyon bo‘lishi mumkinligini aniqlaymiz (bu bir ish joyida ishlash va uni o‘zgartirishni hohlamaslikni anglatadi). Iqtisodiy faoliyatning ushbu turlarini aniqlash uchun biz quyidagi tushunchalarni olamiz: inert turdagi iqtisodiy faoliyat va faol tipdagi iqtisodiy faoliyat.

Faol turdagi iqtisodiy faoliyat - bu jarayonda tubdan o‘zgarib turadigan inson faoliyati turida sodir bo‘ladi, ya’ni faoliyat turi, kasbi, ish joyining o‘zgarishi; inert turdagi iqtisodiy faoliyat - bu faoliyat bir ish joyining tashqi inert muhitida amalga oshiriladigan va samarali mehnat, bir faoliyat doirasida bosqichma-bosqich va bir xil kasbiy o‘sish tufayli amalga oshiriladigan iqtisodiy faoliyat turi hisoblanadi.

Faol turdagi iqtisodiy faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun hal qiluvchi bo‘lgan ish haqi darajasi omilini ta’kidlaymiz. Agar inson yuqori daromadga, moddiy ta’minotga va yuqori ish haqiga qimmatli yo‘nalishga ega bo‘lsa, unda bunday yo‘nalishning egasi faol turdagi yuqori iqtisodiy faollikni namoyon etishi va uni yaxshiroq topish uchun amalga oshirishi ma’lum bo‘ladi (1-jadval).

1-jadval

Iqtisodiy faollik turlari bo‘yicha qadriyat yo‘nalishlarining taqsimlanishi

Faol turdagi iqtisodiy faollik vakillariga xos bo‘lgan qadriyat yo‘nalishlari	**Inert tipdagi iqtisodiy faollikka hissa qo‘shadigan qadriyat yo‘nalishlari**

- ish joyini o‘zgartirishga tayyorlik - ish joyini tanlashda erkinlik - yuqori daromad - mustaqil bo‘lish - moddiy ta’minot	- ish joyini o‘zgartirishni istamaslik - barqaror daromad - kamroq ishlang, lekin yaxshiroq - pullik ta’tilga ega bo‘lish (ijtimoiy paket)

Agar ish joyini o‘zgartirish istagi yoki istamasligi iqtisodiy faollik turlarining asosiy belgisi hisoblansa, faol tipdagi iqtisodiy faollikka ega bo‘lgan yoshlar ulushi 36%, inert tipdagi iqtisodiy faollik bilan - 64% ni tashkil qiladi. Faol tipdagi iqtisodiy faollikning o‘sishi umuman mehnat bozorining faolligini jonlantiradi, raqobatni yuzaga keltiradi va bozor mexanizmlarini faol ishga tushiradi, bu esa iqtisodiy rivojlanishning ijobiy mexanizmi hisoblanadi.

“Faol va inert tipdagi iqtisodiy faollikning yosh dinamikasi” natijasi “Yaqin kelajakda ishingizni o‘zgartirishni rejalashtiryapsizmi?” degan savolga “Ha” yoki “Yo‘q” javoblari bo‘lgan shkalalarni hisobga oladi. Faol tipdagi iqtisodiy faollikning eng yuqori darajasi 20-21 yoshda kuzatildi. Yoshi bilan, 22 yoshdan 34 yoshgacha bo‘lgan davrda, odam o‘z ishida biror narsani o‘zgartirishga kamroq tayyor va shunga mos ravishda faol turdagi iqtisodiy faollik darajasi pasayadi. Ushbu ma’lumotlar, shuningdek, ishni tashkil etish bo‘yicha samarali tavsiyalar berish imkoniyatini berdi va yoshi bilan odamning iqtisodiy faollikni prognoz qilish imkoniyatini beradi.

Respondentlardan moddiy qadriyatlarni tartiblash so‘raladigan uchinchi kichik bo‘limning tuzilishi “Materiallar” bo‘limining qiymat shkalasini o‘z ichiga oladi. Anketaning ushbu qismida moddiy yo‘nalishning qadriyat yo‘nalishlari ko‘rib chiqiladi, ular bizga zamonaviy Viloyatlik yoshlarning ustuvor iqtisodiy qadriyatlarini ochib beradi. Anketaning ushbu blokida o‘nta qiymat ham taklif qilingan, ular muhimligiga qarab “1” dan “4” gacha ball berish orqali tartiblanishi kerak. Tadqiqot uchun o‘nta moddiy qadriyat tanlandi:

1) yaqinlaringizning farovonligi;
2) moddiy ta’minot;
3) shaxsiy avtomobilingiz bor;
4) shaxsiy uy-joyga ega bo‘lishi;
5) iste’mol krediti dasturlarini qo‘llamaslik;
6) yuqori daromadga ega;
7) boshqalarga qaraganda yaxshiroq yashash;
8) yuqori tezlikdagi Internetga ega;
9) stipendiya (mukofot) olish uchun yaxshi o‘qish (ish);
10) subsidiya olish.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra biz yoshlarning iqtisodiy faolligini belgilovchi qiymat yo‘nalishlarini tizimlashtirishni taklif qilamiz. Yoshlarning qadriyatlarini aniqlash uchun so‘rovnoma tuzilmasida foydalanilgan qadriyatlarni shartli ravishda uchta kichik guruhga, ya’ni ijtimoiy-iqtisodiy, hayotiy va moddiy guruhlarga bo‘lish tizimli hamda keng qamrovli bo‘lishga xususan, yoshlarning iqtisodiy faoliyati uchun muhim qadriyatlarni taqdim etish imkon beradi.

Anketaning ushbu bo‘limi natijalariga asoslanib, biz eng muhim bo‘lgan bir nechta qadriyat mezonlarini aniqlaymiz. Moddiy xavfsizlik, yaqinlar farovonligi va o‘z uyiga ega bo‘lish – respondentlarning javoblarida mana shu uch yo‘nalish ustuvor bo‘lgan. “Moddiy

ta’minot” bandi o‘z moddiy farovonligining biroz umumlashtiruvchi qiymat belgisini o‘z ichiga oladi. Javoblarning 58,3 % ga yaqini maksimal ahamiyatlilik balliga ega (“4” ball), ega bo‘lib, umumiy natijalarga ko‘ra, 86 %ni yoshlar vakillari tashkil etdi.

“Yaqinlarning farovonligi” ham Namangan viloyati yoshlarining ustuvor qiymat vektoridir. Bu o‘z navbatida, ta’lim-tarbiya va urf-odat natijasidir (o‘rganilgan namuna). Oila a’zolari ko‘pincha bir-birlariga bo‘lgan mehr-oqibat va mentilitetimizga hos bo‘lgan xislatlar bu qarindoshlik rishtalarini yaqin deb hisoblanishidir. Hammasi bo‘lib, so‘rov ishtirokchilarining 89,7 foizi ushbu qadriyatga maksimal qiymatni belgilab, ushbu qadriyat yo‘nalishini muhim deb hisoblaydi.

O‘z uyiga ega bo‘lish istagi va u bilan bog‘liq iqtisodiy harakatlar yoshlarning iqtisodiy faolligi vektorini sezilarli darajada o‘zgartirishi mumkin. Respondentlarning 66 foizi ushbu qiymatni o‘zlari uchun ustuvor, yana ulardan yoshlarning 82,7 foizi “o‘z uyingizga ega bo‘lish” qadriyatini muhim deb hisoblaydi. Tegishli javob ballariga ko‘ra “yuqori daromadga ega bo‘lish” qadriyati yuqori baholanadi, ya’ni maksimal qiymatning 62% va vaznli qiymatning 23%. Jami 85% moddiy farovonlik qiymatini yuqori daromad shaklida yoshlar da’vo qiladilar.

Bizningcha, bu moddiy qadriyat omilining yoshlarning har bir vakili (ko‘pchilikda) uchun qanchalik muhimligini tasdiqlaydi. Bu natija mantiqiy va bashorat qilinadigan ko‘rinadi. Ukrainada aholining daromadlari Yevropa mamlakatlariga nisbatan ancha past (eng past), shuning uchun iqtisodiy faol yoshlarning aksariyat qismining ustuvorligi yuqori moddiy daromadlardir, bu so‘rov natijalari bilan tasdiqlangan. Ushbu ma’lumotlarni yoshlar EAni tartibga solish mexanizmida yanada qo‘llash uchun yoshlarning ustuvor qiymat yo‘nalishlarini aniqlash maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

"Yaqinlarning farovonligi" ham ukrainalik yoshlarning ustuvor qiymat vektoridir (o‘rganilgan namuna). Oila a’zolari ko‘pincha odamga yaqin deb hisoblanadi. Hammasi bo‘lib, so‘rov ishtirokchilarining 66 foizi ushbu qiymatga maksimal qiymatni, 17 foizi esa muhim qiymatni berdi. Jami 83% "yaqinlar farovonligi" qiymat yo‘nalishini muhim deb hisoblaydi. O‘z uyiga ega bo‘lish istagi va u bilan bog‘liq iqtisodiy harakatlar yoshlarning iqtisodiy faolligi vektorini sezilarli darajada o‘zgartirishi mumkin. Respondentlarning 66 foizi ushbu qiymatni o‘zlari uchun ustuvor, yana 12 foizi muhim deb hisoblaydi. Bizning namunamizning jami 78 foizi ustuvor qiymat yo‘nalishiga ega - "o‘z uyingizga ega bo‘lish". Tegishli javob ballariga ko‘ra "yuqori daromadga ega bo‘lish" qiymati yuqori baholanadi, ya’ni maksimal qiymatning 62% va vaznli qiymatning 23%. Jami 85% moddiy farovonlik qiymatini yuqori daromad shaklida da’vo qiladi (biz ish haqini ko‘rib chiqamiz).

Bizningcha, bu moddiy qadriyat omilining yoshlarning har bir vakili (ko‘pchilikda) uchun qanchalik muhimligini tasdiqlaydi. Bu natija mantiqiy va bashorat qilinadigan ko‘rinadi. Ukrainada aholining daromadlari Yevropa mamlakatlariga nisbatan ancha past (eng past), shuning uchun iqtisodiy faol yoshlarning aksariyat qismining ustuvorligi yuqori moddiy daromadlardir, bu so‘rov natijalari bilan tasdiqlangan. Ushbu ma’lumotlarni yoshlar EAni tartibga solish mexanizmida yanada qo‘llash uchun yoshlarning ustuvor qiymat yo‘nalishlarini aniqlash maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Tahlil natijalaridan, shuni ta’kidlash mumkinki, eng yosh toifadagi (15-24 yosh) yoshlarning iqtisodiy faollik darajasi ko‘p jihatdan aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan YAIM ko‘rsatkichlari va o‘rtacha ish haqi darajasiga bog‘liq bo‘lib, qaramlik esa o‘ziga xos xususiyatlarga ya’ni, teskari munosabat - o‘rganish omili xususiyatlari uchun tanlangan

qadriyatlarning o‘sishi ushbu yosh guruhidagi iqtisodiy faollik darajasining pasayishiga olib keladi.

Binobarin, mamlakatda turmush darajasining yuksalishi yoshlarga bor e’tiborini o‘qishga qaratib, mehnat bozoriga kirmaslik imkonini bermoqda. 30-34 yosh guruhiga kelsak, biz o‘rganilayotgan ko‘rsatkichlar o‘rtasida sezilarli bog‘liqlik yo‘qligini shunday izohlashimiz mumkinki, bu yosh guruhidagi iqtisodiy faollik darajasi ko‘proq boshqa omillar ta’siri ostida bo‘ladi xususan, ijtimoiy xarakterga ega bo‘lgan qadriyat yo‘nalishlarini o‘z ichiga oladi.

Xulosa qilib aytganda, olingan so‘rov natijalari yoshlarning iqtisodiy faoliyatini ularning qadriyat yo‘nalishlaridan kelib chiqqan holda tartibga solishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqish uchun asos bo‘lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Smith Andy. The Politics of Economic Activity. Oxford University Press. 2016. 187 p.
2. Jamoliddinovich U. B. FUNDAMENTALS OF EDUCATION QUALITY IN HIGHER EDUCATION //INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429. – 2022. – Т. 11. – №. 01. – С. 149-151.

УДК: 330.322

ИНВЕСТИЦИИ В БУДУЩЕЕ: КАК ПОТРЕБЛЕНИЕ И СБЕРЕЖЕНИЕ ФОРМИРУЮТ ЗЕЛЕНУЮ ЭКОНОМИКУ

Автор: Мирзаханова Илнора Рашид кизи,
бакалавр 2-курса, направление «Экономика»
НИУ «ТИИИМСХ».
ilnoramirzakhanova@gmail.com +998970358099
Научный руководитель:
Мирзаев Шокир Аripович,
к.э.н., и.о. доцента НИУ «ТИИИМСХ» и Университета «ALFRAGANUS».
ORCID: 0000-0003-1758-683X.:
1009shakir@mail.ru

Аннотация. *Данная статья проводит исследование взаимосвязи между моделями потребления, накоплений и формированием зеленой экономики, обращая особое внимание на их роль в обеспечении устойчивого развития. Через анализ разнообразных аспектов потребительского поведения и финансовых решений, автор оценивает, как индивидуальные действия оказывают влияние на экологическую ситуацию и способствуют переходу к более экологически устойчивым моделям потребления и инвестирования. В статье подчеркивается значимость осознанного потребительского выбора и инвестирования в зеленые инициативы для содействия экологическому росту и эффективному использованию ресурсов.*

Ключевые слова*: зеленая экономика, устойчивое развитие, экологическое инвестирование, сбережение ресурсов, зеленые инвестиции, экологический рост*

Abstract. *This article explores the relationship between consumption patterns, savings, and the formation of a green economy, emphasizing their importance in the context of sustainable development. Through the analysis of various aspects of consumer behavior and financial decisions, the author examine how individual actions shape the environmental landscape and contribute to the transition to more*